

การส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์
อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก *

THE POTENTIALITY PROMOTION OF THE MORAL TEACHING MONKS
IN THE SCHOOL OF THE SANGHA IN MUEANG
DISTRICT OF NAKHONNAYOK PROVINCE

พระครูสมุทรพงศ์พลสิทธิ์ สุขวาทโน (อรุณธีรกิจ)¹, พระมหาธงชัย สุนทรจาโร²
และ พระครูบรรพตภาวนาวชิราน³

Phakhusamu Phongphasit Sukhavadhano (Arunthirakit)¹, Phramaha Thongchai Sundarācāro²
and PhrakruBanpotpavanavithan³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author's Email: Suri1358355@gmail.com

วันที่รับบทความ : 14 พฤษภาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ 25 พฤษภาคม 2568; วันที่ตอบรับบทความ : 26 พฤษภาคม 2568

Received 14 May 2025; Revised 25 May 2025; Accepted 26 May 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล 3) นำเสนอแนวทางการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ระเบียบวิธีวิจัยเป็นแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.934 จากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียน จำนวน 203 คน

Citation:

* พระครูสมุทรพงศ์พลสิทธิ์ สุขวาทโน (อรุณธีรกิจ), พระมหาธงชัย สุนทรจาโร และ พระครูบรรพตภาวนาวชิราน. (2568).

การส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 3(3), 1091-1106.

Phakhusamu Phongphasit Sukhavadhano (Arunthirakit), Phramaha Thongchai Sundarācāro and PhrakruBanpotpavanavithan. (2025). The Potentiality Promotion Of The Moral Teaching Monks In The School Of The Sangha In Mueang District Of Nakhonnayok Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 3(3), 1091-1106.;

DOI: <https://doi.org/10.>

Website: <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/>

วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูปหรือคน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$, S.D.=0.83) 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศ ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย 3) แนวทางการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นในเรื่องการให้ความรู้ 2) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ 3) ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน 4) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน

คำสำคัญ: การส่งเสริม, ศักยภาพ, พระสอนศีลธรรม

Abstract

This study aimed to (1) assess the level of instructional capacity development among monastic teachers of Dhamma in schools; (2) compare students' perceptions of that capacity development by personal factors; and (3) propose guidelines for enhancing the instructional capacity of monastic teachers of Dhamma in schools. A mixed-methods design was employed. The quantitative phase used a questionnaire (Cronbach's alpha = 0.934) administered to 203 students. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as one-way analysis of variance. The qualitative phase comprised in-depth interviews with nine key informants, with data subjected to descriptive content analysis.

The findings were as follows:

1. Overall, the level of instructional capacity development among monastic Dhamma teachers in schools was high (mean = 4.26, S.D. = 0.83).

2. When comparing students' perceptions by personal factors, no significant difference was found between male and female students, leading to rejection of the corresponding research hypothesis. In contrast, statistically significant differences ($p < 0.05$) were observed based on students' age and educational level, supporting the relevant research hypothesis.

3. The proposed guidelines for enhancing the instructional capacity of monastic Dhamma teachers in schools cover four areas:

1) Teaching the core Buddhist curriculum in basic education, with an emphasis on knowledge transmission; 2) Leading students in meditation practice; 3) Instructing or reviewing the Dhamma study program for students; and 4) Integrating Buddhist teaching into daily life.

Keywords: Promotion, Potential, Moral Teaching

บทนำ

ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่ทำหน้าที่ในการเป็นครูผู้สอนเป็นวิทยากรเพื่อให้ความรู้ ให้การศึกษาทางด้านศีลธรรม การสร้างควมมีพันธะผูกพันกับวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยเฉพาะในสภาวะวิกฤตโดยอาศัยคุณลักษณะหรือคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในด้านต่างๆ แม้พระสอนศีลธรรมจะมีทักษะการใช้โปรแกรมพื้นฐาน (Word, PowerPoint) แต่ยังขาดสื่อสร้างสรรค์เฉพาะทาง เช่น วิดีโอสั้น กราฟิกอินโฟกราฟิก หรือการเรียนรู้ผ่านเกม ทำให้การเรียนการสอนไม่ดึงดูดใจนักเรียนยุคใหม่ และเป็นอุปสรรคต่อการเชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน (พระมหามนกล กิตติญาโณ, 2567)

การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรม ในอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ปรากฏว่ามีปัญหาด้านงบประมาณบริหาร จัดการเพื่อการพัฒนาไม่จำกัด ขณะเดียวกันคำตอบแทนพระสอนศีลธรรมประจำเดือนต่ออุปนิสัยใจขาดแรงจูงใจ และความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบที่มหาวิทยาลัยกำหนดขึ้น ทิศทางการพัฒนาบุคลากรทั้งพระสอนศีลธรรมและบุคลากรภายในไม่ชัดเจน อีกทั้งการพัฒนาที่ดำเนินการอยู่ก็ไม่มีกำหนดเป้าหมาย

ตัวชี้วัดเชิงคุณภาพสำหรับวัดพัฒนาการของบุคลากร ไม่มีระเบียบรองรับการศึกษาต่อของพระสอนศีลธรรมที่ผ่านหลักสูตร ป.สศ. และไม่มีแนวทาง หรือเป้าหมายการยกระดับพระสอนศีลธรรมที่ผ่านหลักสูตร ป.สศ. ไม่สะท้อนต้นทุนที่แท้จริงในการจัดการเรียนการสอน ไม่มีระบบการสร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ระบบสวัสดิการของบุคลากรส่วนภูมิภาคไม่เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจ หรือความมั่นคงในอาชีพ ระบบประเมินผลการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยไม่มีประสิทธิภาพ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2559)

อย่างไรก็ตาม การสอนศีลธรรมในโรงเรียนของจังหวัดนครนายก นับว่ายังเป็นโครงการที่ใหม่ และมีความไม่พร้อมอยู่หลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ หรือด้านบุคลากร การสร้างความมีพันธะผูกพันกับวัตถุประสงค์ขององค์การ โดยเฉพาะในสภาวะวิกฤตโดยอาศัยคุณลักษณะหรือคุณภาพของพระสอนศีลธรรมในด้านต่าง ๆ เช่น ความเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ การมีทักษะในการสื่อสารที่ดี ความมั่นใจในตนเอง ความเชื่อมั่นในหลักคุณธรรม ความสามารถ สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อถือ ซึ่งพระที่มีคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว ไม่ได้บ่งชี้ว่าจะต้องเป็นผู้มีความรู้ด้านวิชาชีพครู อีกอย่างหนึ่งการอบรมถวายความรู้แก่พระสอนศีลธรรมในระยะเวลาอันสั้น ทำให้ไม่มีความพร้อมในการปฏิบัติงานอยู่หลายด้าน (กรมการศาสนา, 2548)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนที่มีต่อบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เพื่อนำข้อมูลพระสอนศีลธรรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ในส่วนที่บกพร่องนำไปแก้ไข ปรับปรุง พัฒนา นำไปเป็นแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรมได้ทำหน้าที่ของครูพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้นเยาวชน และนักเรียนสามารถนำเอาหลักธรรมคำสอนไปใช้ในวิถีประจำวัน เป็นทั้งคนดีคนเก่ง และมีสุข เหมาะสมกับวัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย งานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ซึ่งเป็นการผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรเป้าหมาย

ประชากร ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จำนวน 413 คน (โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ จังหวัดนครนายก, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จำนวน 203 คน

2.1 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่างในการวิจัย ทำการสุ่มจากกลุ่มประชากร โดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1973)

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย	N	=	จำนวนประชากรทั้งหมด
	e	=	ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (นิยมใช้ 0.05)
	n	=	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

เมื่อแทนค่าสูตรข้างต้นจะได้

$$n = \frac{413}{1 + 413 (0.05)^2}$$

$$n = 203.19$$

ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เท่ากับ 203 คน ผู้วิจัยจึงนำมาคำนวณตามสัดส่วนที่เหมาะสมของนักเรียนแต่ละชั้นการศึกษา โดยใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ

3. การกำหนดวิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นโดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วารสาร สิ่งพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ได้แก่ 1. การวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (Contents Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของประเด็นคำถามการวิจัยกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในรูปแบบของเทคนิคการวิเคราะห์ IOC (Index of Congruence) โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบไม่น้อยกว่า 5 ท่าน ได้ผลการหาค่า IOC ระหว่าง 0.6 - 1.00 ทุกข้อ 2. การหาค่าความเที่ยง (Reliability) นำไปแจกให้กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา ของความเชื่อมั่นแบบสอบถาม (Try out) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.934 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นในระดับสูงสามารถนำไปแจกกับกลุ่มตัวอย่างได้

3.2 วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดเก็บข้อมูลเชิงปริมาณตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

2) ผู้วิจัยเสนอติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา เพื่อขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงเจ้าคณะอำเภอเมืองนครนายก ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

3) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่รับกลับมา ก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสังคมศาสตร์

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ได้ทั้งหมดไปทำการตรวจสอบความถูกต้อง การลงรหัส และประมวลผลข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์เพื่อทำการคำนวณค่าสถิติต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์การนำเสนอและสรุปผลการวิจัย โดย 1) สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ สถิติ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์โดยใช้การทดสอบค่าทีและค่าเอฟ ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ใน

กรณีตัวแปรต้นตั้งแต่สามกลุ่มขึ้นไป เมื่อพบว่ามีความแตกต่างจะทำการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้กำหนดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิชาการที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์โดยตรงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

- 1) แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยในการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์
- 2) แล้วนำข้อมูลที่ได้จากสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ
- 3) แล้วนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น แล้วเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- 4) วิเคราะห์คำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context)
- 5) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยภาพรวม ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 การส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยภาพรวม

(n=203)

การส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน	4.17	0.82	มาก
2) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ	4.24	0.84	มาก
3) ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน	4.28	0.83	มาก

4) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับ

ชีวิตประจำวัน	4.36	0.82	มาก
โดยภาพรวม	4.26	0.83	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.26$, S.D.= 0.83) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ($\bar{X}=4.36$, S.D.= 0.82) รองลงมา คือ ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้นักเรียน ($\bar{X}=4.28$, S.D.= 0.83) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่งการฝึกสมาธิ ($\bar{X}=4.24$, S.D.= 0.84) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X}=4.17$, S.D.= 0.82) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่	ผลการศึกษา		t	F	Sig.
	ยอมรับ	ปฏิเสธ			
สมมติฐานที่ 1 นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก แตกต่างกัน	-	✓	0.419	-	0.677
สมมติฐานที่ 2 นักเรียนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก แตกต่างกัน	✓		-	10.090	0.000**

สมมติฐานที่ 3 นักเรียนที่มี

ระดับการศึกษาต่างกัน มีความ

คิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพ

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของ

คณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัด

นครนายก แตกต่างกัน

-

3.760

0.025**

จากตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนต่อการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย ส่วนนักเรียนที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ของคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตัวเอง อาศัยหลักธรรมคำสอนสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดใคร่ครวญ 2) ด้านมีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ปรับหลักสูตรและกิจกรรมการเพิ่มทางเลือกในการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะของผู้สอน 3) ด้านมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา การนำเทคโนโลยีมาใช้ การส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การพัฒนารูปแบบการวัดและประเมินผล การปรับหลักสูตรให้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 4) ด้านเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา เน้นย้ำคุณค่า จัดกิจกรรมที่หลากหลาย และมีแบบอย่างที่ดี 5) ด้านเสริมสร้างคุณค่าและการดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทย การส่งเสริมความหลากหลาย การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ การเสริมสร้างคุณค่าและการดำรงรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์ไทย โดยอาศัยความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณี และประวัติศาสตร์ชาติไทย

อภิปรายผล

ได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ระดับการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

ระดับการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณาข้อที่มีคะแนนสูงสุดอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน ($\bar{X}$ = 4.36, S.D. = 0.82) ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่ นักเรียน ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = 0.83) และด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = 0.84) ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่การเป็นพระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูวิสุทธิธรรมานุวัตร (สมเกียรติ วิสุทธิโธ), 2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า บทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม ด้านหลักสูตรการจัดเนื้อหาวิชาให้ร่วมสมัยมากขึ้นและให้สอดคล้องกับปัจจุบัน ปรับปรุงเนื้อหาให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูสมุห์ประมวล ปกสโร (นาคะเวช), 2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนอยู่ในระดับมาก โดยด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน มีระดับมากที่สุด โดยบูรณาการนำสื่อการสอนวิดีโอมาช่วยเสริมในการดูและทำความเข้าใจในเนื้อหาของศีลธรรม การนำเอาความรู้ที่ได้เรียนที่ได้ศึกษามาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นในทางที่ถูกต้อง และไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูสังฆรักษ์เสกสรรค์ ธีรกุลโร (พรมศรี), 2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัย เขต จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยพระสอนศีลธรรมเน้นการสอนไปที่ การบริหารจัดการ เจริญปัญญา โดยมุ่งให้นักเรียนมีความกตัญญู รู้จักการให้อภัยผู้อื่น มีระดับมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย และนักเรียนที่มีอายุ และระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระจันทิ จิตตสัโร (คอน), 2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า พบว่า นักเรียนที่มีเพศแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทโท), 2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีอายุแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระทวีศักดิ์ เตชธโร, 2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ประสิทธิผลการจัดการศึกษาธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ แตกต่างกัน

3. แนวทางการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก พบว่า 1) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เน้นในเรื่องการให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม พุทธประวัติ มีตัวชี้วัดมาตรฐานในรายละเอียดเนื้อหาของวิชาที่สอน 2) ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ พระสอนศีลธรรมควรจะมีการนำพานักเรียนปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา นำสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ มีกิจกรรมส่งเสริมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) ด้านการเป็น

ผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน มีข้อจำกัดเนื่องด้วยระยะเวลาในการสอน โดยมีเวลาเรียนอาทิตย์ละ 1 ครั้ง พระสอนศีลธรรมอาจจะไม่สามารถสอนนักเรียนให้มีความเข้าใจในเรื่องธรรมศึกษาได้อย่างครอบคลุม เพราะเนื้อหาสาระของธรรมศึกษามีมาก 4) ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน มีการนำสื่อวิดีโอจากอินเทอร์เน็ต มาใช้ในการเรียนการสอนและมีการบรรยายเนื้อหาสาระให้เข้ากับเนื้อหาวิชาที่เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระครูสมุห์ประมวล ปภสสโร (นาคะเวช), 2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระสอนศีลธรรมที่สอนก็จะสอนตามเนื้อหาของหลักสูตรเป็นหลัก ซึ่งในเนื้อหาของหน่วยการเรียนรู้ก็จะมีตัวชี้วัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระจันท์ จิตตสวโร (คอน), 2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อำเภอมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า ครู อาจารย์เอาใจใส่ในการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพและศักยภาพของตน โรงเรียนเป็นสถาบันศึกษาที่สำคัญอย่างยิ่งในด้านการให้ความรู้แก่เด็ก เยาวชน นักเรียน เพื่อให้มีความรู้ในวิชาต่างๆ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระสมุห์สมชาย สิริสมปนโน (มีสุดใจ), 2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการปลูกฝังเยาวชนให้มีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเปิดการเรียนรู้ภายในตามแนวพุทธ (ตามหลักโยนิโสมนสิการ) โดยการสร้างและพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นนักปฏิบัติ คิดดี ทำดี ด้วยกระบวนการ ปรโตโมสะ คือ การฟังธรรม บรรยายธรรม จากพระสงฆ์ หรือการเรียนรู้จากสื่อภายนอกทั้งสื่อรอบตัวและสื่อธรรมชาติ แล้วนำหลักธรรมหรือธรรมชาตินั้นมาพิจารณาตามหลักคำสอน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัยได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สังเคราะห์โดย : พระครูสมุทรพงศ์พลสิทธิ์ สุขขุวัฒนโน (อรุณธีรกิจ) และคณะ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก มีองค์ประกอบที่สำคัญ ตามหลักการกระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านพฤติกรรม ซึ่งจากการวิจัย พบว่า การส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ได้มีหลักการตามกระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในการส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

คือ ด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ด้านการเป็นผู้นำนักเรียนเข้าสู่การฝึกสมาธิ, ด้านการเป็นผู้สอนหรือทบทวนธรรมศึกษาให้แก่นักเรียน และด้านการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการเข้ากับชีวิตประจำวัน โดยมีการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม เพื่อให้การส่งเสริมศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของคณะสงฆ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมพัฒนาความรู้ความสามารถของพระสอนศีลธรรมให้มากขึ้นโดยเน้นให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากขึ้น ในทักษะของความรู้และความสามารถ
2. จัดให้มีการอบรมพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมโดยจัดหาวิทยากรที่มีความรู้เชี่ยวชาญด้านการสอนมาฝึกอบรมในด้านการสอนให้พระสอนศีลธรรมเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสอนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอนมีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นประจำ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดให้มีการจัดอบรมให้แก่พระสอนศีลธรรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน
2. จัดให้มีการนิเทศติดตาม ประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละรูป โดยเฉพาะการจัดผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ใกล้ชิดมากที่สุดเพื่อให้พระสอนศีลธรรมสามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการสอน
3. จัดให้มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นประจำ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของจังหวัดอื่นเพื่อเปรียบเทียบผล
2. ควรศึกษาในเชิงพัฒนาทักษะเพื่อบูรณาการด้านการการสอนและเทคนิควิธีการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

3. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2548). คู่มือการดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ 2548. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา.

พระครูธีรภัทรจารี (พิชิต ธีรภทฺโท). (2566). ประสิทธิผลการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวิสุทธิธรรมานุวัตร (สมเกียรติ วิสุทธิธ). (2561). รูปแบบการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม จังหวัดชลบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสมุห์ประมวล ปภสฺสโร (นาคะเวช). (2562). การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสังฆรักษ์เสกสรร ธีรกุลโร (พรมศรี). (2564). ประสิทธิผลการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระจันท์ จิตตสัโร (คอน). 2556). บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระทวีศักดิ์ เตชธโร. (2561). ประสิทธิภาพการจัดการศึกษาธรรมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา
ในอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- พระมหามงคล กิตติญาโณ. (2567). การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนของพระ
สอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม, 11(3), 199-211
- พระสมุทรสมชาย สิริสมปนโน (มีสุดใจ). (2562). กระบวนการปลูกฝังเยาวชนให้มีศรัทธาต่อ
พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์จังหวัดสระบุรี. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- โรงเรียนนวมราชานุสรณ์ จังหวัดนครนายก. สถิตินักเรียน ปีการศึกษา 2567. เรียกใช้เมื่อ 13
ตุลาคม 2567 จาก <https://nawama.ac.th/web/school/>
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม. (2559). แผนแม่บทสำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปีงบประมาณ 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Taro Yamane. (1973). Statistics: an introductory analysis. New York: New York: Harper
& Row.